

Læreplan for Personlig udvikling

A: Formål og Introduktion

Formålet for undervisningen i personlig udvikling

(Jf. § 34 i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.)

Formålet med undervisningen er, at eleverne lærer at vurdere egne muligheder, sætte mål, planlægge og tage kvalificerede valg i forbindelse med deres skolegang og videre uddannelse. Eleverne skal endvidere tilegne sig viden om forudsætningerne for en psykisk og fysisk sund livsførelse, herunder om de problemer, der knytter sig til misbrug af nydelses- og rusmidler. Eleverne skal opnå et grundlæggende kendskab til sikkerhed i skole, hjem, det omgivende samfund og naturen. Eleverne skal opnå indsigt i de familie-, bolig-, miljømæssige og økonomiske rammer, som samfundet sætter for menneskers dagligliv, og i de værdier og forpligtelser, der knytter sig til samværet i et familie-, arbejds- og samfundsfællesskab.

Stk. 2. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvikler såvel deres sociale og følelsesmæssige kompetencer som deres intellektuelle og fysiske færdigheder. Undervisningen skal styrke elevernes selvindsigt, selvværd og kreativitet og støtte dem i at udvikle sig til tænkssomme og omsorgsfulde mennesker, der reflekterer og planlægger, tager vare på sig selv og andre og tager ansvar for at forme deres egen fremtid.

Stk. 3. Undervisningen skal styrke elevernes evner til at samarbejde med mange forskellige mennesker og medvirke til, at de tager hensyn til andre og forstår betydningen af samtalen som et middel til at finde fælles løsninger. Eleverne skal opnå forståelse af andre menneskers værdier, holdninger og handlinger.

Stk. 4. Eleverne skal opnå forståelse af, at de valg, de selv og andre træffer i forbindelse med uddannelse og erhverv og deres livsførelse i øvrigt, har betydning for dem selv og for samfundet som helhed. Undervisningen skal endvidere medvirke til, at eleverne udvikler deres tolerance over for andre mennesker, og at de værdsætter andre menneskers rolle i og bidrag til et demokratisk samfund.

Bemærkninger til formålet

Formålet er udformet således, at stk. 1 omhandler den konkrete viden og de færdigheder, som den enkelte elev skal opnå gennem skoleforløbet.

Stk. 2 omhandler den personlige udvikling og egen anvendelse af viden og færdigheder til personlig vækst og styrkelse af identitet og integritet, det intrapersonelle.

Stk. 3 omhandler elevens anvendelse af viden og færdigheder i samarbejde med andre til at opnå indsigt i og respekt for andre mennesker, det interpersonelle.

Stk. 4 omhandler elevens anvendelse af viden og færdigheder både i det lokale og internationale samfund til styrkelse af demokratiet og den interkulturelle tolerance, det globale.

På ældstetrinnet skal eleverne sætte realistiske både faglige og personlige mål for deres videre uddannelsesforløb og tage de nødvendige skridt til, at målene realiseres.

Eleverne skal endvidere på ældstetrinnet opnå viden om forskellige former for seksuel adfærd, viden om og forståelse for psykisk og fysisk handicap, viden om konsekvenserne af misbrug af rus- og nydelsesmidler og forskellige afvænningsmetoder i forbindelse hermed og de skal kunne tage ansvar for egen fysiske og psykiske sundhed.

Endelig skal eleverne videreudvikle deres forståelse for andre mennesker og deres færdigheder i at løse dagligdags konflikter. De skal kunne samarbejde og arbejde selvstændigt, kunne tale om livet, døden og angsten for at miste og bruge aktiv lytning som en naturlig del af den daglige interaktion.

Formålet med undervisningen på ældstetrinnet er således, at videreudvikle elevernes forståelse af og indsigt i sammenhængen og helheden i tilværelsens mange facetter, og bibringe dem forståelse af, at læring og personlig udvikling er en livslang proces, hvor åbenhed i forhold til andre og dem selv er en forudsætning.

Fagområdets placering

Personlig udvikling indgår som et obligatorisk fagområde i undervisningen fra 1. til 10. årgang. Det indgår som et selvstændigt fagområde, men hænger nøje sammen med såvel andre fag og fagområder som elevernes egen personlige udvikling og trivsel og skolens hverdag. Det er især fagområderne naturfag og samfundsfag, og i en vis udstrækning lokale valg, samt faget religion og filosofi, der hænger naturligt sammen med personlig udvikling. Det vil derfor være hensigtsmæssigt, at en stor del af undervisningen tilrettelægges tværfagligt og/eller i tæt samarbejde med de her nævnte fag, både med henblik på helhedsforståelsen, og for at hvert fag og fagområde sikrer og fastholder sin egen synsvinkel.

Fagområdet personlig udvikling er til en vis grad nyt, men også kun til en vis grad, idet det indeholder de delområder så som sundhedslære, familien, seksuallære og erhvervsvejledning, som hidtil er blevet varetaget under emneundervisningen. Det nye i faget er, at der sættes større fokus på elevernes selvverd, udvikling af mellem menneskelig tolerance, evne til at tale om egne følelser og lytte til andre, til at løse konflikter på en assertiv måde og til at tage medansvar for egen udvikling, læring og personlige planlægning.

Læringssyn og arbejdsmetoder

Det helt grundlæggende læringssyn inden for fagområdet personlig udvikling er, at både børn og voksne lærer gennem erfaring, erkendelse og selvinvolvering. Inden for dette læringssyn er et mere overordnet menneskesyn også repræsenteret - et holistisk menneskesyn, som erkender, at mennesker indeholder både gode og dårlige egenskaber, og at mennesker både har styrkesider og mindre stærke sider. Det er således hensigten at læringen i personlig udvikling skal tage udgangspunkt i elevernes ressourcer og stærke sider. Ved at styrke de allerede stærke sider og ved at give eleverne selvværd og oplevelse af succes, gives der lyst, mod og plads til at styrke og udvikle de mindre stærke sider.

Undervisningen i personlig udvikling bygger meget på samtalen, på interaktion og på at øve sig og gøre ting i det virkelige liv, men der er også inden for dette fagområde brug for mere direkte undervisning, som tager udgangspunkt i lærerens fortælling og forklaring. Også på ældstetrinnet kan det i flere sammenhænge være hensigtsmæssigt at dele klassen i mindre hold eller grupper, som undervises for sig, da det kan være svært at fortælle om egne sorger og bekymringer og at forholde sig personligt og engageret til for mange mennesker på en og samme tid.

Forældrenes inddragelse

Da fagområdet indeholder mange meget personlige, og for mange måske angstprovokerende eller tabubelagte emner, er det af allerstørste vigtighed, altid at have orienteret forældrene om, hvad der skal foregå i skolen. Forældrene skal være orienteret om, hvilket emne der vil blive behandlet i den kommende periode, hvad det indeholder, og hvordan undervisningen påtænkes tilrettelagt. Det har stor betydning, at forældrene er trygge i forhold til det der sker i skolen og i undervisningen, at de har forståelse for, hvorfor der undervises i eksempelvis familien og seksualitet, og at de har haft mulighed for at stille spørgsmål.

Lærerens ansvar og rolle

I forbindelse med undervisningen i personlig udvikling, har læreren, ud over et ansvar for at orientere forældrene, et ansvar for at underrette skolens leder og klassens øvrige undervisere, når det er specielt følsomme emner, der bliver behandlet, ikke kun med henblik på tværfaglig tilrettelagt undervisning, eller koordinering af undervisningen, men også med henblik på, at være forberedte og opmærksomme på elevernes adfærd. Det er både leder og læreres ansvar at være opmærksomme på børn, der udviser symptomer på omsorgssvigt, at udvise respekt for børn og forældre og at handle i forhold til barnets tarv. Derimod er det aldrig lærerens rolle at være behandler, endsige psykolog eller terapeut.

Lærerens rolle i undervisningen er at være omsorgsfuld, støttende og frem for alt altid at "være til stede". Den største udfordring for undervisere i personlig udvikling er at udvise personlig robusthed, mod og engagement i eleverne

Brugsanvisning til læreplanen

Læreplanen er opstillet i fire spalter, som vist i nedenstående figur

<i>Læringsmål</i>	<i>Forslag til undervisningen</i>	<i>Forslag til evaluering</i>	<i>Forslag til undervisningsmaterialer</i>
Kategori 1 – 4		Kategori 1 – 4	
I denne spalte anføres de obligatoriske læringsmål for faget delt op i 4 kategorier: <ul style="list-style-type: none"> • Personlig målsætning og planlægning • Personlig udvikling • Samarbejde og kommunikation • Uddannelse og erhverv. 	I denne spalte anføres forslag til undervisningsaktiviteter, -forløb og -metoder i relation til de enkelte læringsmål eller grupper af læringsmål. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan arbejdes med de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til evalueringen ud fra læringsmålene i 1. spalte. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan evalueres ud fra de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til undervisningsmaterialer – såvel materialer til elevernes brug som vejledende materialer til lærerens brug. Forslagene skal ses som eksempler på, hvilke typer af materialer, der kan anvendes i arbejdet, og er udelukkende vejledende.

Læringsmålene

Læringsmålene står anført i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinformål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder (§ 35 – 37). Læringsmålene er således ligesom trinformål og fagformål fastsat af landsstyret og angiver obligatoriske, nationale standarder for undervisningens indhold.

Læringsmålene skal danne udgangspunkt for udvælgelsen af indholdet i undervisningen, og dermed også for evalueringen af elevernes udbytte heraf.

Læringsmålene er alle angivet som endemål for trinnet og er formuleret som afslutninger af den indledende sætning: ”Ved afslutningen af ældstetrinnet forventes det, at eleverne...”.

Læringsmålene for alle tre trin er inddelt i fire kategorier, som er:

- Personlig målsætning og planlægning
- Personlig udvikling
- Samarbejde og kommunikation
- Uddannelse og erhverv.

Personlig målsætning og planlægning

Denne kategori tager udgangspunkt i, at eleverne skal være med til at planlægge, forme og have indflydelse på deres eget arbejds- og privatliv. Den hastige samfundsmæssige udvikling gør det mere og mere nødvendigt, at man har nogle mål og planer for sit liv, at man reviderer disse mål kontinuerligt, og at man har så meget selvværd, at man selv tror, det nytter, og at man selv tør og vil gøre en indsats. At tro på sig selv og at respektere andre er kernen for læringen i denne kategori.

Personlig udvikling

Denne kategori tager udgangspunkt i individet selv. Det er vigtigt for at kunne sætte sig mål for et godt liv, at eleverne ved hvordan man lever sundt, er i stand til både at give og modtage omsorg og at have selvtillid. Men da livet og verden ikke altid er, som man kunne ønske sig, er det også vigtigt at vide noget om rus- og nydelsesmidler, at kunne give udtryk for følelser og at vide noget om mobning og seksuelt misbrug. Familie, sundhed, kærlighed og det at tage vare på sig selv er kernen for læringen i denne kategori.

Samarbejde og kommunikation

Denne kategori tager udgangspunkt i menneskelig interaktion i tætteste og videste forstand. Det hører med til at leve et godt liv, at eleverne er i stand til at give kritik på en konstruktiv måde og også selv er i stand til at modtage konstruktiv kritik og bruge den på en hensigtsmæssig måde. For at kunne leve i samklang med andre mennesker er det nødvendigt at kunne lytte til hinanden, at kunne give udtryk for egne frustrationer, glæde og vrede og at kunne forholde sig til andre menneskers følelser og handlinger. Samarbejde og kommunikation er kernen for læringen i denne kategori.

Uddannelse og erhverv

Denne kategori tager udgangspunkt i elevernes samfundsmæssige og erhvervsmæssige fremtid. Den hænger nøje sammen med den første kategori, men fokuserer mere på konkret viden som grundlag for fremtidige erhvervsvalg. For at kunne tage stilling og vælge uddannelse og erhverv, er det vigtigt at have kendskab til de eksisterende muligheder både lokalt og globalt. Fremtid, uddannelse og erhverv og virkelyst er kernen for læringen i denne kategori.

Kategorierne, er som det fremgår, ikke skarpt adskilte. De indeholder alle læringsmål, der er vigtige for den personlige udvikling, og som angiver, hvilket fokus undervisningen skal have.

Rækkefølgen af læringsmålene på det enkelte trin er heller ikke et udtryk for hverken faglig progression eller prioritering. Det er altså ikke meningen, at man starter undervisningen fra en ende af, læringsmål efter læringsmål og kategori efter kategori. De steder, hvor der ligger en sammenhæng og progression læringsmålene imellem, er dette påpeget i undervisningsforslagene.

Det vil således være normalt at sammensætte undervisningsforløb, som inddrager udvalgte læringsmål fra forskellige kategorier, således at undervisningen afspejler sammenhængen og helheden i stoffet.

Da fagområdet endvidere har tæt berøring med andre fag og fagområder, vil det ligeledes være naturligt, at sammensætte undervisningsforløb med udvalgte læringsmål fra flere fag.

Forslag til undervisningen

Forslag til undervisningen beskriver forskellige undervisningsmetoder og -aktiviteter og i enkelte tilfælde også egentlige afsluttede undervisningsforløb, som kan anvendes i arbejdet med at nå læringsmålene.

Der er ikke i alle tilfælde et én til én forhold mellem læringsmål og undervisningsforslag. Til nogle af læringsmålene er således anført flere forslag, mens andre undervisningsforslag dækker flere læringsmål. I de tilfælde, hvor et undervisningsforslag inddrager læringsmål fra andre kategorier, er de pågældende læringsmål anført i kursiv under det aktuelle læringsmål med en henvisning til, hvilken kategori, de er hentet fra.

Forslagene til undervisningen er ikke udtømmende, men skal forstås som vejledende eksempler på og ideer til, hvordan undervisningen kan tilrettelægges.

Som nævnt ovenfor angiver læringsmålene, hvilken viden og hvilke færdigheder eleverne forventes at have tilegnet sig efter afslutningen af hvert trin. Der vil derfor være brug for, at læreren selv opstiller nogle delmål, underviser i det samme stof flere gange, men på forskellige niveauer, og i det hele taget tilpasser undervisningsforslagene til alderstrinnet og elevernes behov. Det skal understreges, at forslagene udelukkende er vejledende, og det er således helt op til den enkelte lærer ud fra egne erfaringer og vurderinger at udvælge i, tilpasse og supplere de anførte arbejdsformer eller at erstatte dem med helt andre.

Forslag til evalueringen

Også for evalueringsforslagene gælder det, at der kan være et eller flere forslag til et læringsmål og et forslag, der dækker flere læringsmål.

Evalueringsforslagene kan have generel karakter eller være mere direkte rettet mod det/de anførte forslag til undervisningen. Der dog i alle tilfælde en direkte forbindelse med læringsmålene.

Forslagene til evalueringen skal på linie med forslagene til undervisningen betragtes som vejledende eksempler og ideer.

En del af evalueringsforslagene består i en simpel opregning af, hvad læreren skal være opmærksom på, mens andre i højere grad inddrager elevernes respons gennem en aktivitet eller svar på spørgsmål o.l.

Forslag til undervisningsmaterialer

De anførte forslag til undervisningsmaterialer er både til brug for læreren selv og til brug for eleverne.

Alle relevante grønlandske udgivelser er søgt medtaget. Herudover skal det understreges, at der i udvælgelsen af de øvrige materialer ikke er foretaget en sammenlignende vurdering af de enkelte forlagsudgivelser. De anførte materialer skal således ses som eksempler på de typer materialer, der skønnes anvendelige, og angivelserne er på ingen måde et udtryk for, at den pågældende udgivelse vurderes som værende af højere kvalitet end andre tilsvarende materialer.

Materialeangivelserne skal derfor heller ikke betragtes som udtømmende, og skolerne og de enkelte lærere opfordres til selv at foretage materialesøgninger for løbende at ajourføre skolens materialesamling til faget.

Læringsmålene for personlig udvikling på alle tre trin

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
Personlig målsætning og planlægning		
<ul style="list-style-type: none"> • kan give udtryk for egne ønsker og drømme • kan beskrive egne personlige egenskaber, interesser og evner • er opmærksomme på forhold, der kan få indflydelse på deres personlige planlægning • kan skelne mellem beslutninger, de selv kan tage, og beslutninger, som andre har ansvaret for • har forståelse af vigtigheden i at opsætte mål • har kendskab til de forskellige faser i en målsætningsproces • kan opstille mål og handleplaner for deres daglige skolegang • kan fortælle om og diskutere deres egne mål og handleplaner med andre og forholde sig til andres mål og handleplaner 	<ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om muligheder og begrænsninger i forhold til egne ønsker og drømme • er bevidste om ændringer i egne personlige egenskaber, interesser og evner • kan vurdere faktorer, der kan have indflydelse på deres uddannelse, erhvervsvalg og personlige planlægning, med henblik på at foretage hensigtsmæssige valg • opstiller mål og delmål for deres videre skolegang og personlige planlægning • løbende evaluerer og reviderer både mål og delmål og tager de nødvendige skridt til at disse realiseres • opsøger viden og bruger de ressourcer, der er i samfundet, som kan hjælpe dem til at nå deres mål • søger at nå forskellige delmål i samarbejde med andre, giver respons på andres handleplaner samt modtager respons på egne handleplaner og forholder sig aktivt hertil 	<ul style="list-style-type: none"> • har et realistisk syn på egne personlige egenskaber og evner • har opstillet realistiske mål og delmål for deres videre uddannelse, arbejdsmæssige karriere og personlige planlægning og har taget de nødvendige skridt, for at disse kan realiseres • er indstillede på løbende at evaluere, omstille sig og ændre mål i forhold til uddannelse og arbejdsmæssig karriere i trit med samfundets udvikling og behov og egne evner og interesser • er bevidste om, at uddannelse og karriere er en vedvarende proces, hvor kontinuerlig udvikling af egen viden og kunnen er en nødvendighed
Personlig udvikling		
<p><i>Selvværd</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kan fortælle om sig selv i positive vendinger • har forståelse af værdien af et venskab <p><i>Sundhed</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om, hvad sund kost betyder for et menneskes velvære, og kan tilberede en sund skolefrokost eller madpakke • kan give eksempler på, hvilken indflydelse deres familie, kammerater og medierne har på deres egen holdning til, hvad der er sund levevis • har viden om betydningen af personlig hygiejne 	<p><i>Selvværd</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • er opmærksomme på forhold, som påvirker deres selvpfattelse • er opmærksomme på, hvordan de selv kan styrke deres personlige vækst og selvværd, • er aktive i forhold til at knytte og bevare venskaber <p><i>Sundhed</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om, hvad de selv gør for at fremme sunde spisevaner og en sund levevis • har viden om, hvad det er sundt og mindre sundt at spise og drikke og kan tilberede et hovedmåltid, hvori årstidens friske råvarer indgår • tager stilling til, hvilken indflydelse familie, jævnaldrende og det omgivende samfund har på deres værdisæt i forhold til sund levevis 	<p><i>Selvværd</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • udviser selvværd og selvtillid i forhold til egne målsætninger og præstationer • har de menneskelige færdigheder, som er nødvendige for at udvikle og opretholde forskellige mellem-menneskelige forhold <p><i>Sundhed</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • er opmærksomme på egne kropslige signaler og tager hånd om deres egen sundhedsmæssige tilstand • forholder sig kritisk til mediernes udmeldinger og fortolkninger i forbindelse med sundhed og den påvirkning, det udsætter dem for

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>melletrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
<p><i>Familie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kan beskrive nogle forskellige roller og ansvarsfordelinger i en familie • har viden om, at der er mange forskellige måder at organisere en familie på, og at dette varierer både mellem forskellige kulturer og inden for den samme kultur <p><i>Kærlighed, omsorg og seksualitet</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om børns behov for at give og modtage kærlighed og omsorg • har viden om, at der findes både voksne mennesker og større børn, som ikke kan sætte grænser i forhold til børn i seksuel henseende • er opmærksomme på at undgå ubehagelige og farlige situationer • ved, hvor de kan henvende sig og få hjælp og støtte i tilfælde af mistanke om eller oplevet seksuelt misbrug <p><i>Rus- og nydelsesmidler</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til de forskellige rus- og nydelsesmidler, der forefindes både i hjemmet og på skolen, • kan give eksempler på, hvordan man kan undgå misbrug af rus- og nydelsesmidler <p><i>Sikkerhed</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende sikkerhedsregler i forhold til sig selv og andre i hjemmet og i og uden for skolen, herunder ved færdsel i trafikken og i naturen • kender til elementære nødhjælpsprocedurer i hjemmet og på skolen 	<p><i>Familie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om, hvordan hvert enkelt familiemedlems sociale adfærd har indflydelse på familien som helhed • er bevidste om, hvilken indflydelse familiemedlemmernes holdninger til kønsroller og ansvarsfordeling har på familiens dagligdag <p><i>Kærlighed, omsorg og seksualitet</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om egne og andre menneskers behov for at give og modtage kærlighed og omsorg • skelner mellem egne sunde mellemenneskelige forhold, og forhold, hvor de oplever deres egne grænser som overskredet • har viden om forskellige former for omsorgssvigt, herunder seksuelt misbrug af børn, • har viden om almindelig menneskelig seksuel adfærd, om seksuelt overførte sygdomme og prævention <p><i>Rus- og nydelsesmidler</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om de kortsigtede og langsigtede fysiske, psykiske og sociale konsekvenser som stofmisbrug, herunder snifning, rygning og alkoholisme, har for dem selv, deres familie, deres nære omgivelser og samfundet • er bevidste om jævnaldrenes, familiens og mediernes indflydelse i forhold til brug og misbrug af rus- og nydelsesmidler <p><i>Psykisk og fysisk handicap</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har en generel viden om psykiske og fysiske handicap og om, hvordan de forholder sig til de psykisk eller fysisk handicappede, de møder i lokalsamfundet 	<p><i>Familie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om, hvilken betydning boligen og de fysiske omgivelser har for familien • har indsigt i, hvordan økonomi og erhvervsarbejde påvirker familiens dagligdag, herunder særlige problemstillinger for børnefamilier • har viden om forskellige former for dysfunktion i familien • har viden om, hvordan det omgivende samfund og medierne har indflydelse på vores syn på familien og på vores måde selv at danne familie på • har kendskab til egne rettigheder og samfundets regler og krav til borgerne i forbindelse med blandt andet fødsel, bryllup, skilsmisse og død <p><i>Kærlighed, omsorg og seksualitet</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for, hvordan omsorgssvigt, herunder seksuelt misbrug, indvirker på børn, og er vidende om og opmærksomme på forskellige symptomer herpå • har viden om forskellige former for seksuel adfærd så som homoseksualitet, biseksualitet og asekualitet <p><i>Rus- og nydelsesmidler</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om forskellige former for afvænningsmetoder, herunder for misbrug af tobak, alkohol, narkotika mv., og er bekendte med de afvænningsinstitutioner og -organisationer, der er i landet <p><i>Psykisk og fysisk handicap</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har en generel viden om, hvordan psykisk og fysisk handicap indvirker på familien, og hvad man i samfundet gør for at afhjælpe psykisk og fysisk handicap

Ved afslutningen af <i>ungstetrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>mellemtrinnet</i> forventes det, at eleverne	Ved afslutningen af <i>ældstetrinnet</i> forventes det, at eleverne
<p><i>Livsepisoder</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kan give udtryk for tanker om betydningsfulde hændelser i menneskers liv 	<p><i>Livsepisoder</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • kan tale om livet og døden, om angsten for at miste, og om glæden over livet og angsten for døden 	<p><i>Livsepisoder</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om, hvad der kan få mennesker til at tage deres eget liv, og om hvad man kan gøre for at hjælpe mennesker til ikke at vælge denne udvej
Samarbejde og kommunikation		
<ul style="list-style-type: none"> • kan identificere både positive og negative følelser, fortælle om dem og reagere på dem på en socialt acceptabel måde • kan lytte aktivt uden at afbryde • kan give respons på andres udsagn • kan forholde sig til andres følelser og handlinger, og vise forståelse for, at mennesker oplever situationer forskelligt • kan give udtryk for egne frustrationer eller vrede i forhold til andre ved at tage udgangspunkt i egne følelser • kan bruge forskellige måder at respondere og løse problemer på • kan arbejde sammen i mindre grupper og være bevidst om egen deltagelse i arbejdet og samtidig give plads til de andre • i samarbejde med klassekammeraterne og læreren har udarbejdet en aftale om, hvordan man gerne vil behandle hinanden, herunder regler for drillerier og mobning, og hvordan man i fællesskab skal handle, såfremt der opstår samarbejds- eller samværsproblemer i klassen 	<ul style="list-style-type: none"> • bruger aktiv lytning naturligt • giver ros og konstruktiv kritik på andres udsagn, handlinger og arbejder • modtager ros og konstruktiv kritik for egne udsagn, handlinger og arbejder, forholder sig åbent hertil og bruger det konstruktivt og fremadrettet • bruger problemløsningsmodeller, herunder assertiv adfærd, i forbindelse med konflikter opstået mellem andre og mellem andre og dem selv • kan samarbejde i små og store grupper og give plads til både egne og andres holdninger og værdier 	<ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om og til stadighed udvikler deres kommunikative færdigheder, konfliktløsningsmetoder og samarbejdsevner og • tager medansvar for trivslen i de grupper, de medvirker i
Uddannelse og erhverv		
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til flere forskellige lokale arbejdspladser • har kendskab til flere forskellige former for erhverv, herunder lønnet og frivilligt arbejde • har viden om, hvordan mennesker bruger deres færdigheder og evner inden for familien, i skolen og i samfundslivet 	<ul style="list-style-type: none"> • har viden om de forskellige karrieremuligheder, der eksisterer inden for lokalsamfundet, i landet som helhed og i andre lande • har viden om, på hvilke områder der er mest brug for uddannet arbejdskraft lokalt og globalt, og hvilke uddannelser og erhverv der er mindre udbud efter • har stiftet bekendtskab med et erhverv efter eget valg og har evalueret deres udbytte heraf og deres fortsatte interesse herfor 	<ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om muligheder og begrænsninger i forhold til egne uddannelses- og erhvervsønsker, herunder etablering af selvstændig virksomhed • har stiftet bekendtskab med mindst endnu et erhverv efter eget valg og har evalueret deres udbytte heraf og deres fortsatte interesse herfor • har foretaget deres uddannelses- og erhvervsvalg og har taget de nødvendige skridt til, at dette kan iværksættes

Læreplan for Personlig udvikling

***B: Læringsmål og forslag til undervisningen,
evaluering og undervisningsmaterialer***

Personlig målsætning og planlægning	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har et realistisk syn på egne personlige egenskaber og evner 	<ul style="list-style-type: none"> • Elverne inddeles i grupper. Hver gruppe finder gode egenskaber og menneskelige evner, som noteres i logbogen. Lad eleverne i gruppen diskutere og finde frem til hvordan disse egenskaber og evner <ol style="list-style-type: none"> 1. forbedre miljøet i klassen 2. samfundet 3. for den enkelte Lad eleverne fremlægge deres synspunkter for de andre grupper. Den enkelte elev noterer 3 personlige egenskaber som han/hun synes, at hun er god til, i sin personlige logbog. • Eleverne inddeles i grupper, hvor de diskuterer, hvilke egenskaber, de godt kan lide, og skriver lister over gode egenskaber. Derefter skal eleverne i grupperne beskrive, hvordan de mener, at disse egenskaber kan forbedre miljøet i klassen, i samfundet og for dem selv. Emnet kan med fordel inddrage grønlandsk for at give det en skriftlig dimension.
<ul style="list-style-type: none"> • har opstillet realistiske mål og delmål for deres videre uddannelse, arbejdsmæssige karriere og personlige planlægning og har taget de nødvendige skridt, for at disse kan realiseres 	<ul style="list-style-type: none"> • Se under Uddannelse og erhverv, 3. læringsmål. <p>Undervisningen inden for dette område kan med fordel tilrettelægges i samarbejde med rådgivningslæreren eller andre relevante personer inden for erhvervsvejledningen</p>
<ul style="list-style-type: none"> • er indstillede på løbende at evaluere, omstille sig og ændre mål i forhold til uddannelse og arbejdsmæssig karriere i trit med samfundets udvikling og behov og egne evner og interesser 	<ul style="list-style-type: none"> • Se følgende læringsmål <p>Undervisningen inden for dette område kan med fordel tilrettelægges i samarbejde med rådgivningslæreren eller andre relevante personer inden for erhvervsvejledningen.</p>

Personlig målsætning og planlægning	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Under fremlæggelsen lægges mærke til, om eleven har et realistisk syn på egenskaber og menneskelig evner. • Eleven fremlægger sin egen opfattelse af egne personlige egenskaber i sin logbog. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Se under Uddannelse og erhverv, 3. læringsmål 	
<ul style="list-style-type: none"> • Se følgende læringsmål 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om, at uddannelse og karriere er en vedvarende proces, hvor kontinuerlig udvikling af egen viden og kunnen er en nødvendighed • <i>er indstillede på løbende at evaluere, omstille sig og ændre mål i forhold til uddannelse og arbejdsmæssig karriere i trit med samfundets udvikling og behov og egne evner og interesser</i> 	<p>Det anbefales, at tilrettelægge undervisningen i samarbejde med samfundsfag (<i>Økonomi, erhverv og teknologi</i>) på sidste halvdel af trinnet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Når eleverne via undervisningen i samfundsfag har opnået viden om vigtige stadier i udviklingen af produktions- og erhvervsformer på verdensplan, herunder teknologiudviklingen, deles klassen i grupper på 4-5 elever. Hver gruppe får tildelt et erhverv. Der bør være en vis spredning i valgene af erhverv, så som frisør, bygningsingeniør, bager, boligarkitekt og pædagog. Såfremt klassen/holdet er meget lille, tildeles hver gruppe to erhverv. Alle grupper besvarer følgende spørgsmål: <ol style="list-style-type: none"> 1. Hvilken viden og hvilke kundskaber er det vigtigt for en bager, pædagog osv. hele tiden at opdatere og dygtiggøre sig i forhold til? 2. Hvilke samfundsmæssige krav øver størst indflydelse på erhvervets udvikling? 3. Hvad kan/skal man som bager, pædagog osv. gøre for at honorere disse krav? 4. Hvad sker der som oftest, hvis man ikke ønsker at følge udviklingen? <p>Alle grupperne fremlægger deres resultater for hinanden. Efter hver gruppefremlæggelse, opfordres de andre grupper til at komme med tilbagemeldinger til hinanden: Er der noget, der er specielt godt set, og/eller er der faktorer, som gruppen har glemt?</p> <p>Eleverne instrueres i god tid i forvejen om det kommende undervisningsforløb, således at der er tid til individuel forberedelse.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne sidder i hestesko eller i rundkreds, så alle kan se hinanden. Efter tur fremlægger eleverne deres individuelle besvarelse på spørgsmålene: <ol style="list-style-type: none"> 1. Har du ændret mål i forhold til uddannelse og erhverv i løbet af det sidste skoleår? 2. Hvorfor/hvorfor ikke? 3. Er du indstillet på at ændre mål måske flere gange i de følgende år, hvis der bliver behov for det? 4. Hvad er det vigtigste for dig: samfundets behov eller dine egne behov og interesser? 5. Er kravet om at skulle evaluere, omstille sig og ændre mål løbende positivt, udfordrende, udviklende eller besværligt? Hvorfor? <p>Efter hver fremlæggelse giver resten af eleverne feedback og stiller uddybende spørgsmål.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opsummer forløbet ved at notere de nævnte krav/faktorer på tavlen. De vigtigste bør være nævnt, så som samfundets krav om bæredygtighed, herunder økologiske produkter, effektivitet, mode, børne- og læringssyn, krav til konkrete produkters holdbarhed, pris-klasse og prestige.. Såfremt de ikke er nævnt, føjes de til listen og diskuteres med klasse. Sluttelig diskuteres ud fra spørgsmålet: Er der erhverv, inden for hvilke det ikke er nødvendigt kontinuerligt at tilegne sig ny viden og nye færdigheder? <p>Diskuter med hele klassen de positive og negative konsekvenser af udviklingen for samfundet som helhed og for det enkelte menneske. Lad klassen tænke over spørgsmålene: Hvad er godt og hvad er mindre godt for samfundet ved denne kontinuerlige udvikling? Og hvad er godt og mindre godt for det enkelte menneske?</p>

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none">• Fremlæggelsen er mundtlig – og bør ske i en ”hestesko” eller rundkreds. Læg mærke til, om eleverne under deres fremlæggelse er bevidste om at uddannelse og karriere er en vedvarende proces. Og læg mærke til, om eleverne kan påpege de forhold der nødvendiggør en fortløbende videreuddannelse.	

Personlig udvikling	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p><i>Selvværd</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • udviser selvværd og selvtilid i forhold til egne målsætninger og præstationer 	<ul style="list-style-type: none"> • Se under Uddannelse og erhverv, 3. læringsmål • Her kan med fordel samarbejdes med drama, musik og bevægelse med henblik på at udvikle og træne elevernes selvtilid.
<ul style="list-style-type: none"> • har de menneskelige færdigheder, som er nødvendige for at udvikle og opretholde forskellige mellemmenneskelige forhold • tager medansvar for trivlsen i de grupper de medvirker i 	<p>Det kan være en fordel at tilrettelægge undervisningen i de følgende læringsmål i nedenstående rækkefølge, men ikke nødvendigvis i umiddelbar tilknytning til hinanden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Del klassen i grupper på 3-5 elever. Bed dem diskutere og fremkomme med en fælles mening om, hvad det er for menneskelige færdigheder, som er nødvendige for at udvikle og opretholde mellemmenneskelige forhold – altså at have det godt med sine kammerater/kolleger og at få/vedligeholde gode venskaber. Find mindst 5 egenskaber, som nedskrives. Efter endt gruppearbejde fremlægger grupperne deres resultater med begrundelser for, hvorfor de valgte færdigheder anses som nødvendige. Herefter diskuterer hele klassen/holdet de fremkomne resultater og det endelige resultat, altså de vigtigste menneskelige færdigheder, sammenfattes og skrives på en planche, som bliver hængende i klas-selokalet og/eller opbevaret til brug for undervisningen i følgende læringsmål. • Tag planchen med elevernes samlede resultat i forbindelse med hvilke menneskelige færdigheder, der er nødvendige for at udvikle og opretholde forskellige mellemmenneskelige forhold. (Foranstående undervisningsforslag). Repeter elevernes udmeldinger og den efterfølgende klassesdiskussion. Lad eleverne enkeltvis arbejde i ca. 20 minutter med spørgsmålene: <ol style="list-style-type: none"> 1. Tager jeg medansvar for trivlsen/samarbejdet i klassen som helhed og i de grupper, jeg medvirker i? 2. Hvordan? 3. Gør jeg selv brug af de færdigheder, som jeg mener, er nødvendige for at udvikle og opretholde et godt forhold til klassen og i de forskellige gruppesammenhænge? 4. Er der noget, jeg gerne vil blive bedre til? 5. Del eleverne i grupper på 4 – 5 deltagere, og lad dem efter tur fremlægge deres resultater/svar for hinanden. De resterende gruppedeltagere instrueres i at lytte aktivt og i at komme med positiv og konstruktiv feedback. • Diskuter med klassen ud fra følgende spørgsmål: <ol style="list-style-type: none"> 1. Skal man være 100 % ærlig i alle tilfælde? Hvis ikke – hvornår? 2. Hvad vil det sige, at være loyal og at være illoyal? 3. Hvordan bør man forholde sig, hvis man oplever en kammerat/kollega opføre sig illoyalt over for en selv eller andre? 4. Skal man altid ”vende den anden kind til”? 5. Hvem har ansvaret for, at gode mellemmenneskelige forhold udvikles og opretholdes? • Hele klassen diskuterer gruppernes erfaringer. Diskuter efterfølgende spørgsmålene: <ol style="list-style-type: none"> 1. Hvad indebærer det at ”tage medansvar”? 2. Synes vi, at vi er gode nok, eller kan vi blive bedre? Hvordan? 3. Hvad er de grundlæggende elementer i det at skabe og bevare et godt samarbejde? Eleverne skal helst nævne elementer som aktiv lytning, respekt for andres meninger, accept af andre mennesker og selvværd.

Personlig udvikling	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Se under Uddannelse og erhverv, 3. læringsmål 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne under den mundtlige fremlæggelse viser forståelse for de færdigheder, som er nødvendige for at have udviklet et godt forhold til kammerater og venner. Og læg mærke til, om eleverne kan begrunde de valgte forhold. • Læg mærke til, om eleven under fremlæggelsen viser medansvar for trivsel og samarbejde. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Sundhed</p> <ul style="list-style-type: none"> • er opmærksomme på egne kropslige signaler og tager hånd om deres egen sundhedsmæssige tilstand 	<p>Det anbefales at undervisningen tilrettelægges i samarbejde med fagområdet lokale valg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bed eleverne beskrive, hvad helbred betyder for dem. Diskuter de forskellige dimensioner af helbred (f.eks. fysisk, socialt, følelsesmæssigt og åndeligt), og bed dem komme med eksempler på hver enkelt dimension. Lad dem fremstille plakater, collager eller andre arbejder, som viser et sammensat portræt af en sund teenager. Før elever fremstiller plakater eller andre arbejder, som skal vise deres forståelse af, hvad sund levevis er, oplyses de om, hvad bedømmelseskriterierne er. Vær sikker på, at eleverne er indforståede med, at deres arbejder vil blive bedømt ud fra indholdet snarere end udseendet. Kriterierne kan bl.a. være: <ol style="list-style-type: none"> 1. Fremstiller et generelt, overordnet indtryk, hvor fokus er på de positive aspekter ved sund levevis 2. Inkluderer specifikke, relevante detaljer og eksempler relateret til følelsesmæssig, fysisk, social og åndelig sundhed 3. Fremstillingen er personlig, og skal udtrykke den enkelte elevs personlige mening. • Bed eleverne identificere egne holdninger og aktiviteter, som bidrager til en sund levevis. Lad dem notere dette i deres logbøger/dagbøger. • Foreslå, at hver enkelt elev vælger en ny sund praksis, som han/hun gerne vil stræbe efter, og foreslå dem at gøre dette til et personligt mål og at tage de nødvendige skridt til, at de bliver ført ud i virkeligheden. • Del klassen/holdet i mindre grupper, og bed dem komme med eksempler på, hvordan personlige valg (f.eks. rygning, at køre i bil i stedet for at gå eller cykle og at spise tunge færdigretter) kan have indflydelse på eget og andres helbred.
<ul style="list-style-type: none"> • forholder sig kritisk til mediernes udmeldinger og fortolkninger i forbindelse med sundhed og den påvirkning, det udsætter dem for 	<ul style="list-style-type: none"> • Optag på video nogle reklameindslag fra KNR, vis dem for eleverne, og bed dem om at tage ugeblade og aviser med hjemmefra. Sørg for så bredt et udvalg som muligt. Del klassen/holdet i grupper på 4-5, og bed dem om at finde alt det i deres materiale, som de mener, kan have indflydelse på vores sundhed. Bed dem herefter om at: <ol style="list-style-type: none"> 1. identificere både direkte og skjulte påstande om produkter eller adfærd 2. skelne mellem faktisk information og følelsesladet appel 3. definere målgruppen – hvem er budskabet rettet mod? 4. identificere de teknikker/metoder der bruges, for at få budskabet ud til målgruppen Efter gruppernes fremlæggelse diskuteres vigtigheden af hele tiden at forholde sig kritisk til både reklamer og informationer. • Bed eleverne komme med eksempler på, hvad vi efter deres mening, i dag betragter som en perfekt krop. Kom også ind på problemer i forbindelse med brugen af medicin, herunder slankepiller og anabolske steroider samt plasticoperationer. Diskuter det uheldsmæssige og sundhedsfarlige heri og også, hvor det alligevel kan være en løsning at anvende medicin eller plasticoperation. • Inviter en repræsentant fra sundhedsvæsenet til at fortælle - eller fortæl selv - om lidelserne "Anoreksi" og "Bulimi Nervosa" i forbindelse med mediernes og omgivelsernes fokuseren på at være slank. • Det er vigtigt, at eleverne er opmærksomme på skjulte reklamer, og at de påvirker os hele tiden. Brug flg. Som oplæg til diskussion: I de fleste dameugeblade er der små artikler om nye slankecremer, motionsformer, bøger om sund mad og fedtfattig mad (slankemad) rynkecremer m.v. Er det ren oplysning, eller er der en skjult reklame? (Der er masser af skjult reklame – ugebladene modtager store beløb fra både modeverdenen, creme- make-up- og hårplejeproducenter m.v. for at omtale deres produkter.) Er populær-videnskabelige undersøgelser og resultater af, hvad der er sundt for vores krop og psyke, altid troværdige? (Opfattelse af hvad der sandt, godt og rigtigt skifter – med tiden og med nye undersøgelser. I øvrigt er en del forskere betalt af firmaer, til at udføre undersøgelser for dem. Dette kan give forskerne et loyalitetsproblem, hvis resultatet afviger fra det, producenten ønsker.) • Det er vigtigt at eleverne har viden om, i hvor høj grad medierne har indflydelse på vores opfattelse af at "se godt ud", og dermed vores opfattelse af både os selv og andre.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Når eleverne foreslår strategier for at nå deres personlige mål (f.eks. at spise sundere), tilskynd til refleksion og selvsvurdering ved at stille spørgsmål som: <ol style="list-style-type: none"> 1. Hvad er vigtigt for dig ved dette mål? 2. Hvad er dit succeskriterium? Hvordan kan du vide, om du har nået dit mål og/eller implementeret din valgte strategi med succes? 3. Hvordan kan du forøge dine chancer for succes? • Læg mærke til, om plakaten viser kropslige signaler og at elevens mål og personlige udtryk kommer frem. • Under fremlæggelsen lægges mærke til, om eksemplerne er relevante, beskriver påvirkninger af både fysisk og psykisk sundhed og indeholder overvejelser om, hvordan disse valg, kan påvirke andre. 	<p>Annie Hagel: Livet er dit – en bog om sundhed med tilhørende opgavebog. Pilersuiffik, Fællessamlingen</p> <p>Dagens tilbud, SFC, 1985, Video, Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Du bli'r, hvad du spiser. 1-2, Statens Husholdningsråd, 1986, Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Hvad spiser vi? 1-4. LFU. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Tyg på den! SID, 2001. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Pujortartarnej 1-3. Pilersuiffik, 1986. Lydbånd. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Stærk tobak, Tobaksskaderådet, 2000, Video, Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Lotte Kjærup: God til at være dig! Forlaget Her&Nu, 1998. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne under fremlæggelsen kan forholde sig kritisk til de udvalgte reklamer m.h.t. sundhed. – og således at de viser forståelse for reklamers skjulte budskaber. 	<p>Spiseforstyrrelser - forekomst, årsager, symptomer, tidlige tegn. Sundhedsstyrelsen, 1999.</p> <p>Fakta om spiseforstyrrelser. Sundhedsstyrelsen, 1999.</p> <p>Tidlige tegn på spiseforstyrrelser – en tidlig indsats nytter, til forældre, lærere og pædagoger. Sundhedsstyrelsen, 1999.</p> <p>Caralines historie. TV2, 1995. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Spiseforstyrrelser. www.jikes-forum.dk</p> <p>www.spiseforstyrrelser.dk</p> <p>www.sylfiderne.dk</p> <p>www.anoreksi-bulimi.dk</p> <p>www.spiseroeret.dk.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Familie</p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om, hvilken betydning boligen og de fysiske omgivelser har for familien 	<p>Undervisningen inden for underkategorien <i>Familie</i> kan med fordel tilrettelægges sammen med undervisningen i samfundsfag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Del holdet i mindre grupper, og giv hver gruppe sin familie at arbejde med. Eleverne skal komme med forslag til forskellige familietyper og boligforhold. Gruppernes opgave er allerførst at leve sig ind i deres respektive familiers trivsel og indbyrdes forhold. Herefter beskriver grupperne to helt almindelige hverdagsforløb for hele familien en sommerdag og en vinterdag. Hvad laver de, hvilke muligheder og begrænsninger har de for at være sammen og hver for sig, og hvordan har de det? Grupperne fremlægger en af deres familiers hverdag i dramatiseret form. • Afslut forløbet med en diskussion med hele klassen. Stil spørgsmål som: Hvilken familie så ud til at have det bedst? Hvorfor havde den det? Er man lykkelig, når man bor i et stort flot hus med have? Hvorfor/hvorfor ikke? Diskuter herefter: Hvem bestemmer, hvor vi skal bo? (Forældre, arbejdspladsen, kommunen, Hjemmestyret.) Hvilken betydning har hjemmet for sundheden? (Pladsforhold, slitage, skimmelsvamp.) Hvilken betydning har det, hvor man bor i forhold til klassekammerater, fritidstilbud m.v.? Hvordan ser ”drømmeboligen” ud? • Lad eleven beskrive en drømmebolig – og gøre rede for hvilke mindste krav, der stilles.
<ul style="list-style-type: none"> • har indsigt i, hvordan økonomi og erhvervsarbejde påvirker familiens dagligdag, herunder særlige problemstillinger for børnefamilier 	<ul style="list-style-type: none"> • I fællesskab konstruerer eleverne fire meget forskellige typer familier. Giv familiedlemmerne navne, alder, angiv by/bygd, økonomiske forhold, interesser m.m. Inddel klassen i fire grupper, og lad hver gruppe arbejde med familien. Hvordan kunne en hverdag se ud for familien. Eleverne noterer i logbogen. Ud fra notaterne udarbejder eleverne en tekst, som skal kunne opføres som drama. Dramaet skal afspejle, hvordan en families økonomiske og arbejdsmæssige situation vil afspejle familiens dagligdag. • Samtal om boligforholdene for unge. Diskuter fordele og ulemper ved forskellige måder at bo på – i ejer- eller andelsbolig, i en lejet lejlighed eller en bolig stillet til rådighed gennem en arbejdsplads. Diskuter også forskellige boformer som f.eks. bofællesskab og kollegium. Spørg eleverne, hvordan en bolig skal være for at være et godt og sundt sted at være for et ungt menneske. Tal med eleverne om, hvilke tanker de har om at skulle flytte hjemmefra – bliver det spændende, befriende, dejligt eller lidt trist, ensomt og kedeligt, for så skal man selv lave mad og vaske tøj?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne gennem dramaet får givet udtryk for boligens og omgivelsernes betydning for familien; hvilke muligheder har familien i den pågældende situation. • Læg mærke til, om eleven i sin fremlæggelse om en drømmebolig bruger sin viden om de fysiske omgivelseres betydning. 	<p>Boligen. Geografforlaget, 1989. Gruppesæt.</p> <p>Mennesker og huse 1-4. LFU, 1987. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne i fremlæggelserne og den afsluttende diskussion giver udtryk for forståelse for både den personlige dimension (selvværd og identitetsfølelse), og den økonomiske dimension. (at økonomien har indflydelse på familiernes muligheder). 	<p>Anaana, ataatalu sulerisarpat? Pilersuiffik, 1987. Lydbånd. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Arbejdsløshed. DR, 1992. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Arbejdsløshed – Hvad er det? DR, Lydbånd. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Kan man hvad man vil. Gyldendal AV. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har viden om forskellige former for dysfunktion i familien 	<ul style="list-style-type: none"> • Definer ordet dysfunktion, altså mis-funktion - når noget ikke rigtigt fungerer. Lad klassen brainstorme alle de faktorer, som kan påvirke familiens dagligdag – som gør, at den ikke fungerer som en ”almindelig” familie. Noter de fremkomne emner, og diskuter, på hvilken måde disse forhold påvirker familien som helhed. Såfremt der er emner, som eleverne ikke selv er opmærksomme på, så spørg dem: ”Hvad så med....?” • Lad eleverne danne mindre grupper, og lad dem skrive lister over forhold, der gør at en familie ikke altid er velfungerende. Man kan evt. kombinere dette emne med det ovenstående og udvide familiernes problemer: en af de voksne begynder at drikke, en af familiens unge begynder at sniffe, spiritusproblemet medfører vold i familien osv. Lad igen eleverne behandle emnet i dramatisk form, hvor de kommer med eventuelle løsningsforslag på problemerne. Eleverne skal på nuværende tidspunkt være bekendt med kommunalbestyrelsens ansvar (uddelegeret til socialforvaltningen) i forhold til børn og unge, med politiets opgaver i forhold til vold i hjemmet og med krisecentrene. • Læs digtsamlingen ”Kalunnerit – Lænker” om, hvordan vold i familien påvirker alle dens medlemmer. Diskuter på klassen: Hvorfor er der nogle mennesker, der slår på andre? Hvad er det der får dem til at øve vold mod sin ægtefælle og/eller børn? På hvilken måde, påvirker vold familiens dagligdag? Hvad kan man gøre for at standse det? Hvor kan man henvende sig for at få hjælp?
<ul style="list-style-type: none"> • har viden om, hvordan det omgivende samfund og medierne har indflydelse på vores syn på familien og på vores måde selv at danne familie på 	<ul style="list-style-type: none"> • Fortæl eleverne om skellet mellem kernefamilien og familien som helhed. Kernefamilien, som er far, mor og børn, mor og børn eller far og børn. Familien som helhed, som er kernefamilien, bedsteforældre, oldeforældre, onkler, tanter, kusiner osv. Tal med eleverne om, at det for bare 50 år siden var almindeligt, at være far, mor og seks, syv eller flere børn og om, hvordan det i dag er mere og mere almindeligt kun at have to børn eller måske kun et. Hvad skyldes denne udvikling? Tal med dem om forholdsvis nye udtryk som ”papbørn” og ”papforældre”. Hvordan er de overhovedet opstået? Hvad siger det om familier i dag? Tal med dem om begrebet ”single”. Hvorfor hedder det ikke ”alene” mere? Og hvad er det, mange nye, ganske vist amerikanske, TV-serier handler om? Spørg herefter alle eleverne, hvordan de selv tror og ønsker deres egen fremtid kommer til at se ud i forhold til at stifte familie, og hvor de har det ideal fra. Del eleverne i 3 grupper. Lad eleverne dramatisere en familie for 50 år siden, en familie i nutiden, og en familie, når de selv vil få børn.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til egne rettigheder og samfundets regler og krav til borgerne i forbindelse med blandt andet fødsel, bryllup, skilsmisse og død 	<p>Undervisningen tilrettelægges som individuelt hjemmearbejde, og det anbefales, at den tilrettelægges i samarbejde med grønlandsk eller dansk – alt efter valg af undervisningssprog. Eleverne bekendtgøres hermed, samt at deres opgave vil blive vurderet både i forhold til indhold og sprog. Det er en forholdsvis stor opgave, så der afsættes god tid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne læser Bekendtgørelsen om FN-konventionen af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder og skriver en opgave med overskriften: ”Hvorfor er det overhovedet nødvendigt at have en børnekonvention?” Den skal indeholde overvejelser i forhold til overskriften samt handle om, hvilke artikler i konventionen, de finder mest vigtige og hvorfor. • Lad klassen diskutere de overvejelser de har gjort sig under læsningen af FN-konventionen og deres opgaveskrivning. Stil spørgsmålene: Overholdes konventionen rundt om i verden? Overholdes den herhjemme? På hvilke områder overholdes den ikke? Hvorfor? Hvad skal der til, for at den kan blive overholdt herhjemme og i resten af verden? • Del klassen i fire grupper og bed dem arbejde med hver deres spørgsmål, altså: Hvad er samfundets regler og krav til borgerne i forbindelse med henholdsvis fødsel, bryllup (ægteskab), skilsmisse og død? Grupperne laver interviews, går på biblioteket og/eller bruger IT m.v. Grupperne udarbejder svarene skriftligt og uddeler besvarelsene til de andre grupper før fremlæggelsen, som kan foregå ved hjælp af Power Point, tegninger, drama m.v.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne fremlægger deres arbejde på placher og som drama. Læg mærke til, om eleverne har opnået viden om nogle former for dysfunktion. 	<p>De voksne børn. Amtscentralen, 1990. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Ti år efter. KNR, 1992. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Når mor får bank, en mosaik om børn i voldsramte familier. Social Udviklingscenter SUS, 1998. www.nanoq.gl</p> <p>Det gør ondt når far slår mor. Foreningen for børn i voldsramte familier./ Ajortaqaq ataatap anaana annersaraangagu, oversat af Foreningen Grønlandske Børn, 2003.</p> <p>Kalunnerit – Lænker af Vivi Lyng Petrusen, Atuagkat 2001</p> <p>Naalluitsitaanerup pissaanerani af Vivi Lyng Petrusen, Atuagkat 2001 – dansk udgave: I voldens magt</p> <p>www.nanoq.gl : Bekendtgørelse om hjælp til børn og unge.</p> <p><i>Til læreren</i></p> <p>Jesper Juul: Familien og dens signaler. The Kempler Institute, 1992. Video. Pædagogiske udd. Pilersuiffik, fællessamlingen</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne dramatisere forløbet. Læg mærke til, om eleven giver udtryk for viden om, hvordan samfundet påvirker familiemønstret. 	
<ul style="list-style-type: none"> • I elevens skriftlige fremstilling skal der lægges mærke til, om eleven har forståelse af egne rettigheder i flg. FN-konventionen om Barnets Rettigheder. Ligeledes lægges der mærke til, om eleven har fået forståelse af egne rettigheder, således at eleven kan deltage i klassens diskussion om emnet. • Læg mærke til, om eleverne har været omkring alle væsentlige problemstillinger som tilmelding til folkeregistret, faderskab, børnebidrag- og tilskud, forældremyndighed, statsborgerskab, bodeling, begravelse og arv. (De skal ikke kende lovgivningen om forældremyndighed, arv m.v., men vide, at den eksisterer og hvorfor.) 	<p>www.nanoq.gl Familiedirektoratet – Videnscenter for børn og unge.</p> <p>FN's Børnekonvention. www.boerneraadet.dk</p> <p>Børn uden barndom 1, 2 og 3. TV2, 1992. Video'er. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>ZAPP – Børns rettigheder. Mellempfolkeligt Samvirke, 1998. Klassesæt + video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Gadens børn. TV2, 1991. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Kærlighed, omsorg og seksualitet</p> <p>• har forståelse for, hvordan omsorgssvigt, herunder seksuelt misbrug, indvirker på børn, og er vidende om og opmærksomme på forskellige symptomer herpå</p>	<p>I nedenstående undervisningsforslag er det anbefalet at læse bogen højt for klassen, idet det kan være meget tungt stof at sidde med alene. For nogle klassers vedkommende vil eleverne godt kunne læse bogen hver for sig – det vil altid bero på et individuelt skøn.</p> <p>Det anbefales, at undervisningen tilrettelægges i flere og i 2-3 timers moduler, således at der altid er tid til at samle op, og afslutte med at gøre eleverne ”klar” til at gå videre.</p> <p>Det anbefales endvidere at være to lærere om tilrettelæggelsen og udførelsen af undervisningen. Det kan være en anden lærer med erfaring i undervisning i Personlig Udvikling, og det kan samkøres med fag som Religion og filosofi, Grønlandsk, Dansk og/eller Samfundsfag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Del klassen op i mindre grupper og lad dem diskutere begrebet omsorgssvigt: <ul style="list-style-type: none"> Er det omsorgssvigt når børn spiller fodbold kl. 2 om natten Er det omsorgssvigt når begge forældre har tømmermænd og ikke kan tage sig af børnene? Er det omsorgssvigt når forældrene ikke giver børnene julegaver? Er det omsorgssvigt når forældre gør forskel på deres børn? Lad eleverne selv komme ind på deres egne grænser for dette begreb. Lærerne skal være opmærksomme på, at undervisningens formål ikke er at ”afsløre” et eventuelt omsorgssvigt: formålet med undervisningen er at lære eleverne at trække egne grænser og kender forskellige symptomer på omsorgssvigt.. • Læs bogen ”Malersortinneq” op for klassen. Tal med dem om, hvordan Ernu har oplevet at blive seksuelt misbrugt som barn og de store personlige problemer, det har til følge. Repeter øvelsen fra mellemtrinnet om grænser, den intrapersonelle, den interpersonelle og den samfundsmæssige grænse. <p>Giv eleverne definitionen på, hvad seksuelt misbrug er: ”Der er tale om seksuelt misbrug, når et menneske i en mere magtfuld position tilfredsstiller <i>et eget behov</i> hos et andet menneske i en mindre magtfuld position ved at <i>seksualisere dette behov</i>.” Her er tale om såvel fysisk som psykisk magt, hvilket voksne pr. definition har i forhold til børn. Uddyb definitionen: <i>et eget behov</i> og <i>ved at seksualisere dette behov</i>: Det handler ikke nødvendigvis om et seksuelt behov, men et behov for at udøve magt, at straffe nogen eller en form for gentagelsestvang – når man selv har været udsat for seksuelt overgreb, kan man komme til, at gøre overgreb på andre.</p> • Del klassen i mindre grupper og lad dem diskutere og besvare spørgsmålet: Hvilke af følgende handlinger ville du definere som seksuelt misbrug? <ol style="list-style-type: none"> 1. En gruppe 10-årige børn leger ”doktor-lege” sammen? 2. En 15-årig dreng/pige opfordrer en gruppe 11-årige til at lege ”doktor-lege” for selv at deltage? 3. En flok unge ser pornofilm sammen 4. Efter at have set en pornofilm sammen overtaler 3 drenge en jævnaldrende pige til at lege filmes situationer igennem? 5. En gruppe voksne ser pornofilm sammen med deres børn? 6. Den samme gruppe voksne lader deres børn se på, at de gør det samme som i filmen? <p>Fortæl eleverne om begreberne seksuelt misbrug og incest. Begrebet seksuelt misbrug bruges meget generelt om hændelser, hvor et menneske har overtrådt et andet menneskes inderste grænser – har krænket et andet menneske. Begrebet incest bruges om seksuelt misbrug inden for familiens rammer. Altså når et barn bliver seksuelt misbrugt af far, mor, bror, søster, bedsteforældre eller en onkel. Dette er meget, meget slemt, fordi krænkeren samtidig ofte er en person, som barnet holder af og har brug for, så forholdet må for enhver pris holdes hemmeligt.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
	<p>Nogle symptomer på at der KAN være tale om et seksuelt misbrug:</p> <p>Manglende selvværdsfølelse Manglende selvtilid og tillid til andre Skyld og skamfølelse Ondt i maven Opfører sig krænkende over for andre gennem stærk seksuel adfærd Anorexi – Bulimi nervosa Manipulerende adfærd – er så sød, men ”forsvinder” – dvs. smiler og siger ”ja” til alting, men ser den anden vej og taler om noget andet, hvis nogen prøver at tale med dem om deres problemer, eller forlader helt konkret stedet Selvskamfering Misbrug – alkohol, narkotika m. v. Indlæringsvanskeligheder</p> <p>Det er overordentligt vigtigt at understrege, at der skal være flere symptomer til stede, og at disse lige så godt kan hænge sammen med alkoholmisbrug eller vold i hjemmet eller noget helt andet.</p> <p>Repetér, hvad eleverne skal gøre, såfremt de selv bliver udsat for seksuelt overgreb/misbrug eller har viden/mistanke om, at andre bliver seksuelt misbrugt - altså at henvende sig til en voksen i deres omgangskreds, de har tillid til, eller til en lærer. Alle voksne har et ansvar i forhold til alle børn. I Landstingsforordningen om hjælp til børn og unge står der i § 5: ”Enhver, der får kendskab til at et barn lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har pligt til at underrette kommunalbestyrelsen.”</p> <p>Stk. 2. Personer, der er ansat i social-, skole- eller sundhedssektoren, har en skærpet pligt til at underrette kommunalbestyrelsen, når de bliver bekendt med, at et barn har behov for hjælp. Samme skærpede pligt har personer med hverv, der hviler på offentligt valg.”</p> <ul style="list-style-type: none"> • Del klassen i mindre grupper og lad dem diskutere og besvare spørgsmålet: Hvilke af følgende handlinger ville du definere som seksuelt misbrug? <ol style="list-style-type: none"> 1. Fader masturberer, mens han fantaserer om sin datter 2. Moder masturberer, mens hun fantaserer om sin søn 3. Halvvoksne søskende udforsker hinandens kroppe 4. Fader tager bad sammen med sin 11-årige datter 5. Familiemedlemmer af forskellige aldre går nøgne omkring i hjemmet 6. En fader får erektion, mens hans lille datter sidder på hans skød 7. En moder nyder at se sin halvvoksne søns nøgne overkrop, mens han udøver sport i skolen 8. To kusiner/fætre leger ”læge” med hinanden. Ved den efterfølgende gruppefremlæggelse og diskussion, er det vigtigt at få præciseret, at der ikke i nogen af ovenstående situationer er tale om seksuelt misbrug. En mand/fader, må tænke på lige hvad der passer ham, når han masturberer, det går ikke ud over nogen, så længe det bliver i fantasien. Det kan godt være, vi synes det er noget underligt noget at sidde og tænke på, men seksuelt misbrug er det ikke. Alt afhænger af øjnene, der ser, og af hvad vi selv har været (er) vant til hjemmefra - om normer og holdninger - og vores egen opfattelse af at ”det er da meget normalt” eller ”det kan man altså ikke”. Det er vigtigt ikke at se seksuelt misbrug alle vegne. <p>Oplys om:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Meeqqat oqarasuaataat (børnetelefonen). Børn og unge kan ringe om alt muligt; hvis man mangler nogen at tale med eller føler sig ensom. <ul style="list-style-type: none"> - I alle rådgivningssamtaler er barnet i fokus. - Enhver samtale og rådgivning foregår på brugerens betingelser. - Brugere og rådgivere er anonyme. Telefonnummeret er 134 og der er åbent hver dag fra kl. 19.00 til 21.00. Det er gratis at ringe. 2) Kisimiinngilatit, telefonrådgivning for mennesker med selvmordstanker, telefon 324144 og 324148 – åben hele døgnet. 3) Surlak, paraplyorganisation for frivillige børne- og ungdomsorganisationer og foreninger, telefon 324880, almindelig kontortid. <p>Afslut med at lade eleverne give udtryk for, hvordan de har oplevet at tale om så svært et emne, og om der er områder, hvor de gerne vil vide mere eller bare tale mere om (sammen).</p>

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har viden om forskellige former for seksuel adfærd så som homoseksualitet, biseksualitet og aseksualitet 	<p>Det anbefales, at undervisningen tilrettelægges i flere og i 2-3 timers moduler, således at der altid er tid til at samle op og afslutte med at gøre eleverne ”klar” til at gå videre. Det anbefales endvidere at være to lærere om tilrettelæggelsen og udførelsen af undervisningen. Emnet går meget tæt på os alle sammen og kan være personligt grænseoverskridende. Det kan være en anden lærer med erfaring i undervisning i Personlig Udvikling, og det kan samkøres med fag som Religion og filosofi, Grønlandsk, Dansk og/eller Samfundsfag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tag udgangspunkt i videoen Eva og Marie og tal med klassen om, hvad det egentlig vil sige at være homoseksuel. Stil spørgsmål som: Hvordan må det være at opdage, at man kun er seksuelt interesseret i personer af sit eget køn? Hvordan ser heteroseksuelle på ”dem”? Er der forskel på omgivelsernes syn på lesbiske og på bøsser? Hvorfor/hvorfor ikke? Hvad er jeres mening om homoseksuelle? Adskiller homoseksuelle sig fra heteroseksuelle i udseende og væremåde? Hvis ja, så hvordan? Hvad synes I om det? Hvorfor bruger man ”bøsse” og ”lebber” som skældsord? Er det fordi man som dreng eller pige er bange for selv at være bøsse eller lesbisk? Hvad lægger I selv i ordene ”bøsse” og ”lebber/lesbisk”? <p>Tal med eleverne om det at være biseksuel – altså at have seksuel lyst til både mænd og kvinder. Vi ved efterhånden, i forbindelse med udbredelsen af HIV og AIDS, at det i hvert tilfælde for mænd er meget mere almindeligt end vi troede, så der er god grund til at antage, at det også gælder for kvinders vedkommende. Men biseksualitet er noget vi taler endnu mindre om end homoseksualitet. Spørg eleverne: Er biseksualitet mere tabu end homoseksualitet? Er det fordi det er nemmere for os at forholde os til ”enten eller” end ”både og”? Er vi bange for selv at være eller at komme til at blive ”sådan”? Skræmmer det os? Hvordan må det opleves, at være seksuelt tiltrukket af både mænd og kvinder? Lyder det egentlig meget rart eller meget besværligt.</p> <p>Afslut med at fortælle om Qaamaneq, Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske og Biseksuelle i Grønland.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortæl eleverne om aseksualitet. Aseksualitet, det vil sige, at man ikke føler nogen form for seksualitet/seksuel lyst. Fin-des det, medmindre man er fysisk syg? Formentlig ikke, nogle mennesker hævder, at de ingen seksualitet har, og har viet al deres kærlighed til eksempelvis Gud, men det er sandsynligvis ikke hele sandheden. Der er tale om et valg, et fravalg og en fornægtelse af seksualiteten. Eller der kan være tale om direkte fortrængning, det vil sige, at vedkom-mende ubevidst (uden selv at være klar over det) vender alle seksuelle signaler til andre følelser så som vrede eller trang til at spise/drikke. Fortrængning sker som oftest på grund af traumatiske oplevelser, altså meget ubehagelige oplevelser, som giver varige psykiske mén, som for eksempel incest . <p>Tal med eleverne om, at næsten alle mennesker oplever kortere eller længere perioder i deres liv, hvor de af den ene eller anden grund ikke har lyst til sex. Det har ikke noget med aseksualitet at gøre – det er helt normalt i perioder at mangle lyst.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Se videoen om børn og unges prostitution. Del klassen i to. Den ene halvdel tænker på de fordele, der er for unge ved at prostituere sig (”nemt” tjente penge, alkohol og tøj), den anden på de ulemper, der er (faren for at blive udsat for vold, kønssygdomme m.v.). Lad de to parter diskutere for og imod, og lad dem herefter diskutere deres egne holdninger i forhold til, at børn og unge prostituerer sig. Tal til sidst med eleverne om, at prostitution, selv om det sker på frivillig basis, altid vil være meget grænseoverskridende. Ved at prostituere sig overskrider man sine egne indre grænser hver gang, hvilket uvægerligt vil give psykiske mén, ar på sjælen. Man svigter sin egen integritet og mister tilliden til sig selv og dermed også til andre. • Det er vigtigt, at eleverne accepterer og respekterer, at der er forskellige former for seksualitet, og at det at være biseksuel eller homoseksuel eller at fravælge seksualitet ikke er en sygdom. Alle mennesker er forskellige. De skal vide, at FN’s menneskerettigheds-erklæring, Amnesty International og menneskerettighedsorganisationer i det hele taget, tager udgangspunkt i, at intet menneske må forfølges eller forskelsbehandles på grund af, blandt meget andet, seksuel orientering. Skab en debat på klassen om, hvordan man ser på og behandler seksuelle minoriteter rundt om i verden. Hvorfor behandler man dem anderledes end andre?

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>Rus- og nydelsesmidler</p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om forskellige former for afvænningsmetoder, herunder for misbrug af tobak, alkohol, narkotika mv., og er bekendte med de afvænningsinstitutioner og -organisationer, der er i landet 	<ul style="list-style-type: none"> • Inviter en erklæret alkoholiker, meget gerne et medlem fra AA eller Al Annon som gæstelærer eller fortæl selv eleverne om den nok mest anvendte metode til afvænnning af misbrug af alkohol, narkotika – herunder hash og medicin - nemlig Minnesotamodellen. Det er også denne metode, som anvendes på Qaqiffik i Nuuk. <p>Det sværeste for en misbruger er at erkende over for sig selv, at man har et problem, og at man ikke selv kan komme ud af det, men har brug for hjælp. WHO definerer en person som afhængig af alkohol, medicin og/eller narkotika, hvis vedkommende har haft 3 eller flere af følgende symptomer samtidig i mindst 1 måned eller gentagne gange inden for 12 måneder:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Trang (craving; fysisk eller psykisk oplevet trang til alkohol) – Svækket evne til at styre indtagelsen, standse eller nedsætte brugen (kontrolltab) – Abstinenssymptomer eller indtagelse for at ophæve eller undgå disse (uro, rastløshed, hjertebanken, sveden mm) – Toleranceudvikling (stigende forbrug over en længere periode) – Dominerende rolle med hensyn til prioritering og tidsforbrug (fokus primært på alkohol) – Vedblivende brug trods erkendt skadevirkning (driker videre trods viden om negative konsekvenser ved fortsat brug). <p>Inden for Minnesotamodellen og Anonyme Alkoholikere m.fl. opfatter man alkoholisme og narkotikamisbrug som en sygdom – en kemisk afhængighed, som ikke kan helbredes, men stoppes via behandling. Inden for Minnesotamodellen defineres afhængighed således: ”Afhængighed af alkohol, medicin og/eller hash kalder vi kemisk afhængighed, fordi kroppen er fysisk eller psykisk afhængig af et eller flere kemiske stoffer”. Ingen er ansvarlig for at blive kemisk afhængig. Afhængighed rammer bredt uanset alder, køn og social status. Hvorfor nogle mennesker er mere disponerede for at udvikle kemisk afhængighed end andre, vides ikke, kun at afhængighed udvikles gradvis som følge af påvirkning hos i forvejen disponerede mennesker.</p> <p>Når man starter sin behandling, bliver man indlagt i en periode og skal gå rundt i badekåbe. Der er samling hver dag, og misbrugerne fortæller efter tur om sig selv, og indleder altid med at sige: ”jeg hedder, og jeg er alkoholiker/misbruger. Man lover ikke sig selv eller de andre noget kun at være ædru/stoffri <i>de næste 24 timer</i>. Der afholdes samtaler med de indlagte både enkeltvis og i grupper, og deres familier kommer på besøg i en uges tid og er med i samtalerne. De får på denne måde deres problemer i forhold til misbrugeren bearbejdet. Efter udskrivningen går misbrugeren til ambulantly behandling nogle gange om ugen. Nogle indlægges slet ikke, men nøjes med at gå i ambulantly behandling.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Del klassen i fire grupper, og giv grupperne hver deres rolle. Gruppe 1 er læger, gruppe 2 er psykologer, gruppe 3 er sammensat af pædagoger og socialrådgiver og gruppe 4 er lærere. Grupperne skal mødes på en konference om forebyggelse af snifning, hashrygning og brug af ecstasy og andre såkaldt hårde stoffer blandt børn og unge. Hver gruppe holder først et oplæg omkring de nævnte rusmidler, ud fra deres specielle viden. Der afsættes god tid til gruppearbejdet og forberedelsen af oplæggene. Gruppe 1 holder oplæg om de fysiske konsekvenser, gruppe 2 holder oplæg om de psykiske konsekvenser, gruppe 3 holder oplæg om de sociale konsekvenser, og gruppe 4 holder oplæg om de indlæringsmæssige konsekvenser. Herefter afholdes paneldiskussion med fokus på spørgsmålene: Hvordan kan vi forebygge, at flere børn og unge begynder at bruge rusmidler? Og hvordan kan vi få fat i og hjælpe dem, som allerede er ude i et misbrug? • Diskuter med klassen for og imod at betragte alkoholisme og medicin- og narkotikamisbrug som en sygdom. Diskuter spørgsmålene: Er det sandsynligt, at nogle mennesker er mere disponerede for at blive misbrugere? Er det måske på samme måde, som det der gælder for spædbørn i mange lande, at de ikke kan tåle komælk, fordi de mangler et enzym? (Fordi man ikke før har brugt komælk til børn og/eller voksne.) Er det overhovedet vigtigt, hvis bare Minnesotamodellen hjælper? Afslut med en diskussion om betydningen af Minnesotamodellens udgangspunkt, at ”hvis du er misbruger, så er det ikke din skyld, at du er blevet afhængig, men du har brug for hjælp til at finde styrken til at tage ansvar for dit eget liv og ændre det”.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Fremlæggelse af gruppearbejdet. Læg mærke til, om eleverne har forståelse for konsekvenserne ved misbrug og har viden om muligheder for behandling. • Afslut med en samtale om, hvad eleverne har fået ud af ”konferencen”. Hvad har de lært? Har de ændret mening i forhold til nogle af de omhandlede rusmidler? Har de selv prøvet at indtage rusmidler? Tror de, de vil prøve (igen)? Hvordan oplever de udbredelsen af rusmidler i lokalsamfundet og i hele landet? Er der noget, de selv kan gøre for at forebygge udbredelsen både i forhold til sig selv og i forhold til andre? 	<p>Narkoafvænning på Egeborg. TV”, 1995. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Alkohol og dig. Avanti Films, USA, 1979. Film. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Jeg troede, vi havde en aftale. SFC og DR, 1982. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>En skæv virkelighed. SFC,1988. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Det sker ikke for mig. SFC,1973. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Hjemlig hygge. Indenrigsministeriet, 1982. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen</p> <p>www.hope.dk</p> <p>www.alkoholbehandling</p> <p>www.anonyme-alkoholikere.dk</p> <p>www.majorgaarden.dk</p> <p>www.liv.dk</p> <p>www.tjele.com</p> <p>www.ahot.dk</p> <p>Paarisa, Sundhedsdirektoratet. www.nanoq.gl</p> <p><i>Til læreren:</i> Janet. G. Woititz: Voksne børn af alkoholikere. Borgen. 2003. www.ahot.dk.bog</p> <p>www.mindblow.dk</p> <p>Paarisa, Sundhedsdirektoratet. www.nanoq.gl</p> <p>www.netstof.dk</p> <p>www.brugerforeningen.dk</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p><i>Psykisk og fysisk handicap</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har en generel viden om, hvordan psykisk og fysisk handicap indvirker på familien, og hvad man i samfundet gør for at afhjælpe psykisk og fysisk handicap 	<ul style="list-style-type: none"> • Tag udgangspunkt i ”Jeg kan, jeg vil” og ”Angerlaqqinneq”. Diskuter, hvordan det må være at være fysisk eller psykisk handicappet, hvordan det må være for forældrene, og hvordan det må være (er) at have en bror eller søster med et fysisk eller psykisk handicap. Bed dem nævne alle de områder, hvor det vil have indflydelse på familiens dagligdag at have et handicappet familiemedlem. Spørg om nogle af disse påvirkninger på familiens hverdag kan være positive og måske ligefrem have positive ”bivirkninger” . Tal med eleverne om, hvad der fra samfundets side gøres for at afhjælpe psykisk og fysisk handicap, så som institutioner, beskyttede boliger, væresteder og støttepædagoger. Og det helt konkret synlige i hverdagen: ramper for kørestolsbrugere. Spørg eleverne: Gøres der nok for vores handicappede medborgere eller familiemedlemmer? Hvad synes I, der mangler, eller hvad kan gøres bedre? • Del klassen i tre grupper. Alle 3 grupper udgør en familie, hvor der er et handicappet familiemedlem. Gruppe 1 har et familiemedlem som er psykisk udviklingshæmmet, gruppe 2 har et familiemedlem, som er spastiker, og gruppe 3 har et familiemedlem, som er meget hørehæmmet. Hjælp eventuelt grupperne med at udpege, hvem der skal være den handicappede og hvilken alder, vedkommende har og hvem, der skal være far, mor osv. Gruppernes opgave er at spille et skuespil for hinanden, hvor udgangspunktet er en almindelig aften ved spisetid. Lad dem fabulere og forestille sig, hvordan det må foregå. Det er helt i orden at overdrive og lave sjov; det kan godt være temmelig grænseoverskridende. Når de 3 skuespil er opført, spørges først de 3 handicappede, hvordan det var, at være handicappet og herefter de andre familiemedlemmer, hvordan det var at være henholdsvis mor og bror osv. til en handicappet. Hvad var svært, og hvad var ganske almindeligt? Hvad har vi lært af dette, og hvad kan vi bruge det til i vores hverdag?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Gennem dramafremlæggelsen skal eleverne vise, at de har en viden om, hvilken indvirkning det har på en familie, når der er en psykisk eller fysisk handicappet person i familien. • Læg mærke til, om eleverne i den efterfølgende debat kan komme med bud på at afhjælpe psykisk og fysisk handicap. 	<p>Jeg kan, jeg vil. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Angerlaqqinneq. Video 2001. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Ivaaraq. KNR/TV, 1993. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Det la`r sig høre. Amtscentralen, 1990. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>På enkeltbillet til Grønland. KNR, 1992. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>www.handicap.dk</p> <p>www.handicap.net</p> <p>www.dhf-net.dk</p> <p>www.videnskabsministeriet.dk</p> <p>www.psykiatrifonden.dk</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p><i>Livsepisoder</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • har viden om, hvad der kan få mennesker til at tage deres eget liv, og om hvad man kan gøre for at hjælpe mennesker til ikke at vælge denne udvej 	<p>Eleverne gøres i første omgang opmærksom på, at emnet godt kan være meget tungt, og at det er i orden at blive ked af det. Alle skal være indstillet på at give plads til og at tage hånd om hinanden.</p> <p>Imminut Qanilaassuseq bruges kun i undervisningen af lærere, der har haft kursus i materialet, og der skal være etableret et kriseberedskab i forbindelse hermed.</p> <p>Det anbefales at tilrettelægge undervisningen i samarbejde med Religion og Filosofi eller sammen med en anden lærer, der har erfaring i at undervise i fagområdet Personlig udvikling, således at man som lærer ikke står alene med emnet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Se en eller flere videoer sammen med eleverne og tal efterfølgende sammen om dem. Find i fællesskab med klassen de faktorer, som kan få mennesker, og især børn og unge, til at overveje at tage deres eget liv – faktorer som: <ul style="list-style-type: none"> Manglende selvværd Mobning Ulykkelig kærlighed Mor og fars skilsmisse Seksuelt misbrug Alkohol- eller andet misbrug i hjemmet Ensomhed Eget misbrug af f.eks. alkohol Andres selvmord At miste nogen man holder af Ikke at se godt nok ud m.v. <p>Gør eleverne opmærksomme på at der er risiko for en ”smitteeffekt”: ”De døde kalder” og ”selvmordspagter” m.m.</p> <p>Tal med eleverne om de steder, man kan henvende sig, hvis man er meget ked af det og ikke har nogen at snakke med så som Meeqqat inuusuttuaqqallu Oqarasuaataat (børnetelefonen), hvor børn og unge kan skrive til hinanden, Kisimiinngilatit, telefonrådgivning for mennesker med selvmordstanker og Sorlak, en paraplyorganisation for frivillige børne- og ungdomsorganisationer og foreninger.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Del klassen i mindre grupper og bed dem besvare spørgsmålet: Hvad vil I gøre, hvis en af jeres skolekammerater eller venner er meget ked af det, og I er bange for, at vedkommende tænker på selvmord? Lad grupperne fremlægge for hinanden, og diskuter svarene i fællesskab. Det er vigtigt, at alle først og fremmest er villige til overhovedet at gøre noget og ikke er bange. Herefter er det vigtigt, at de alle er bevidste om det forløsende i bare at få lov til at tale med nogen om sine problemer, at blive lyttet til. Det er vigtigt, at eleverne også får lov til at give udtryk for vrede i forbindelse med selvmord. Slutteligt er det vigtigt, at de henvender sig til en voksen og beder denne tage hånd om problemet, såfremt den selvmordstruede ikke er til at komme i kontakt med. <p>Afslut med at være forsikret om, at alle har det godt, og at emnet tages op igen, såfremt nogen kommer i tanker om noget, eller der er noget, de gerne vil fortælle en anden dag.</p>

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven gennem sin deltagelse i samtalen, har viden om faktorer, som kan være signaler om selvmord, samt læg mærke til, om eleven er bekendt med de muligheder for hjælp, der findes lokalt – og nationalt. 	<p>IMMINUT/Qanilaassuseq (Nærhed). SSPK – Nuup Kummunea og Atuakkiorfik/Toornaq Consulting. 2003. Materialet består af lærervejledning, elevens lommebog samt videobånd med 5 debatoplæg til forebyggelse af selvmord.</p> <p>Hvis bare jeg havde vidst det. Dansk Røde Kors, 2002. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Solsort og snefnug. Kræftens Bekæmpelse, 1999. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Niels Knudsen: Digte kan forstås, Gyldendal, 1983. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Flemming Andersen: Skrig – om unges selvmordsforsøg. Flemming Andersen, 1992. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Drengene fra Jakobshavn. En montage. DR, 1993. Lydbånd. Pædagogiske udd. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Kisimiinngilatit. KNR, 1998. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Når bægeret flyder over. DR, 1993. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Se mig dog! og andre historier. Gjellerup/Gad, 1993. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>www.inuusuttutakisunnerat.gl.</p> <p>Kisimiinngilatit, tlf: 324144 og 324148, hele døgnet.</p> <p>Sorlak, Postboks 505, 3900 Nuuk. Tlf: 324880. www.sorlak.gl sorlak@greenet.gl</p>

Samarbejde og kommunikation	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om og til stadighed udvikler deres kommunikative færdigheder, konfliktløsningsmetoder og samarbejdsevner 	<ul style="list-style-type: none"> • Se videoen ”Brug munden i stedet for næven”. Diskuter videoen og repeter de grundlæggende elementer i positiv kommunikation, altså at dialogen forudsætter, at vi blandt andet: <ul style="list-style-type: none"> - lytter aktivt - taler for os selv - ikke generaliserer (du er <i>altid</i> og du gør <i>aldrig</i>) - taler om her og nu - giver hele meldinger - spørger til følelserne Repeter herefter de fire typer inden for assertionstræning. Lad eleverne definere: 1) Den aggressive, 2) Den føjelige, 3) Den flegmatiske og 4) Den assertive • Del klassen i mindre grupper og lad dem diskutere spørgsmålene: Husker vi at bruge positiv kommunikation over for hinanden og andre i hverdagen? Opfører vi os altid assertivt? Er vi opmærksomme på vores eget kropssprog og signaler? I hvilke situationer er det især, det går galt/er svært? Lad grupperne fremlægge for hinanden, og diskuter, hvad de godt kunne blive bedre til. Tag i øvrigt emnet op hver gang der er lejlighed til det.
<ul style="list-style-type: none"> • tager medansvar for trivslen i de grupper, de medvirker i 	<ul style="list-style-type: none"> • Se under Personlig udvikling, Selvværd, 2. læringsmål

Samarbejde og kommunikation	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Under fremlæggelsen lægges mærke til, om eleverne er bevidste om kommunikative færdigheder (kropssprog og signaler) og gennem debatten viser forståelse af nødvendigheden af konfliktløsningsmetoder og samarbejdsevner 	<p>Brug munden i stedet for næven. DR, 1991. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Et par på kassen, 0-10. klasse, Pilersuiffik, Fællessamlingen Konfliktråd. DR, 1998. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Torben Olsen: Hvorfor vold? Borgen, 1983. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Find ud af volden. Undervisningsministeriet, 1995. Klassesæt. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p>Historien om Kim Skov. SFC/Det danske filminstitut, 1981. Video. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p> <p><i>Til læreren</i> Grib konflikten – om konstruktiv konflikthåndtering i skolen. Det Kriminalpræventive råd, 2003. Enkelteksemplar. Pædagogiske udd. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p>

Uddannelse og erhverv	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • er bevidste om muligheder og begrænsninger i forhold til egne uddannelses- og erhvervsønsker, herunder etablering af selvstændig virksomhed 	<ul style="list-style-type: none"> • Inviter en selvstændig erhvervsdrivende som gæstelærer. Tag, i samarbejde med gæstelæreren, udgangspunkt i vejledningsmaterialet ”Fokus på selvstændigheden – Klædt på til gæstelærer”, som i god tid før den planlagte gæsteundervisning udleveres til gæstelæreren. Forinden har eleverne på klassen eller i grupper talt om, hvordan det må være at være selvstændig og måske have folk ansat under sig - bliver man hurtigt rig, og har man tid til ferie? Ligesom gæstelæreren skal være klædt på til sin gæsteoptræden, skal eleverne være klædt på til at modtage vedkommende på en positiv og interesseret måde. • Lad eleverne diskutere, om de har ændret mening i forhold til at være selvstændig erhvervsdrivende – hvordan og hvorfor – og er det en levevej, de selv kunne have lyst til at prøve. • Efter forløbets afslutning diskuteres muligheder og begrænsninger i forhold til egne erhvervsønsker og særligt i forhold til at blive selvstændig erhvervsdrivende.
<ul style="list-style-type: none"> • har stiftet bekendtskab med mindst endnu et erhverv efter eget valg og har evalueret deres udbytte heraf og deres fortsatte interesse herfor 	<ul style="list-style-type: none"> • På slutningen af trinnet har alle elever bestemt sig for, hvilket andet erhverv end det de stiftede bekendtskab med på mellemtrinnet, de gerne vil kende mere til. De pågældende arbejdspladser kontaktes med henblik på en aftale om at modtage en eller flere elever i erhvervspraktik i 4 – 5 dage. Det er vigtigt, at der før praktikopholdets start er klare aftaler med en eller flere medarbejdere på stedet, som er villige til at påtage sig opgaven som praktikvejleder(e) og kontaktperson(er). Under praktikperioden fører eleverne dagbog, og der holdes mindst et møde mellem praktikvejleder, elev og lærer. • Efter praktikperioden fortæller eleverne hinanden om deres praktiksted – hvor der har været flere sammen, fremlægges samlet. De skal fortælle om praktikstedet som helhed; hvad laver man på den arbejdsplads, arbejds gange og produkter, og de skal fortælle om en typisk arbejdsdag for den/de praktikvejledere de var i praktik hos. Herefter fremkommer de med deres egen vurdering af, hvad der er godt og mindre godt ved den pågældende arbejdsplads. Efter fremlæggelsen fortæller alle om forskellen på den arbejdsplads, hvor de var i praktik på mellemtrinnet og på den, hvor de var i praktik på ældstetrinnet. Samtalen skal styres, så alle får taletid, og der er plads til spørgsmål, svar og kommentarer.
<ul style="list-style-type: none"> • har foretaget deres uddannelses- og erhvervsvalg, og har taget de nødvendige skridt til, at dette kan iværksættes • <i>har opstillet realistiske mål og delmål for deres videre uddannelse, arbejdsmæssige karriere og personlige planlægning og har taget de nødvendige skridt, for at disse kan realiseres</i> • <i>udviser selvværd og selvtilid i forhold til egne målsætninger og præstationer</i> 	<p>Det anbefales, at undervisningen tilrettelægges på slutningen af trinnet. Afsæt god tid, og gør dagen hyggelig med kaffe og te.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inviter alle klassens lærere og, såfremt eleverne er indforståede, forældrene samt en eventuel rådgivningslærer eller andre relevante personer. Hver elev fortæller - ved hjælp af power-point, plancher eller andet efter eget valg – om deres personlige og karriermæssige mål, og hvad de helt konkret har gjort for, at disse mål og ønsker kan blive til virkelighed – f.eks. tilmeldt sig GU, INULI eller et sprogophold i udlandet. Fremlæggelsen skal indeholde deres refleksioner omkring det realistiske i deres målsætning, og hvorfor de på nuværende tidspunkt mener, det er realistisk. Efterfølgende må lærere og elever stille spørgsmål og komme med positive kommentarer til fremlæggeren, så som: ”Du må gerne lægge mere vægt på det, du er rigtig god til” eller: ”Det må du være stolt af”. Afslut seancen så alle kommer ud af døren med en følelse af, at dagen har været givende og positiv. • Når klassen er samlet igen, samtales og diskuteres om, hvad der er lidt skræmmende ved at skulle begynde på noget nyt og andet, og hvad de glæder sig til. Der skal være plads til, at alle får givet udtryk for deres forventninger og bekymringer og modtager positiv feedback fra de andre.

Uddannelse og erhverv	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Evalueringen af undervisningsforløbet foretages sammen med gæstelæreren. Under debatten lægges mærke til, om eleven er bevidst om sine egne muligheder i forhold til egne uddannelses- og erhvervsønsker. Og læg mærke til, om eleven er bevidst om mulighed for etablering af selvstændig virksomhed. 	<p>Anne Holm Sjøberg: ”Fokus på selvstændigheden. Klædt på til gæstelærer.” Bearbejdet til brug i Grønland af Grønlands Arbejdsgiverforening og oversat til grønlandsk. Grønlands Arbejdsgiverforening, 1999.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven fremlægger praktikperioden for klassen, og egen evaluering og notater lægges i elevens portfolio. • Efterfølgende evalueres med eleverne enkeltvis, og evalueringen samt den videre planlægning noteres i elevens personlige handleplan. 	<p>Erhvervsnøglen www.sunngu.gl www.sunngu.dk</p> <p>Lidt dum er jeg vel. DR, 1996. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Sullivimmi avatangiisit. Pilersuiffik. Video. Pilersuiffik. Fællessamlingen.</p> <p>Pilersuiffiks udvalg af videoer om forskellige uddannelser og uddannelsesinstitutioner, alt efter elevernes ønsker.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Elevens materialer (planche, power point-præsentation o.l.) gemmes i elevens port folio. • I samarbejde med læreren indarbejder eleven egne refleksioner i sin handleplan. 	<p><i>Til læreren</i> Jesper Juul: Selvfølelse og selvtillid. The Kempler Institute, 1992. Pædagogiske udd. Pilersuiffik, Fællessamlingen.</p>

